

STAVOVI I MIŠLJENJA ODRASLIH I MATURANATA O PROBLEMIMA ALKOHOLIZMA

Neven Duvnjak – Jerolim Lenkić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Split
duvnjakneven@gmail.com
jlenkic43@gmail.com

UDK: 316.644:178.1
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 01/2018.

Sažetak

U članku se s katoličkog obzorja i sociografske teorije analizira odnos prema alkoholu među odraslima i maturantima. Odrasli pokazuju tolerantan odnos prema konzumiranju alkohola, ali su u većini oni koji su oprezni i shvaćaju njegove negativne strane. Toleranciju pokazuju kada je riječ o slavlju i alkoholizmu. Većini odraslih alkohol nije potreban za dokazivanje u društvu i spremni su potražiti liječnički savjet. Žele pomoći mladima da se ostave pijanstva, ali zato u manjem broju vjeruju u prevenciju. U većini smatraju kako je roditeljska briga važna u ukazivanju mladima na negativne učinke alkohola. Znatno više žena od muškaraca vjeruje u važnost preventive. U odnosu na odrasle, više maturanata misli kako slavlje ne može proći bez alkohola. Velika većina mladih smatra da se može dokazivati bez alkohola i razlikuju se od odraslih kojima je alkohol važniji za dokazivanje. Većina srednjoškolaca smatra kako na odnos prema alkoholu nikada ne utječe loš primjer odraslih. Također, većina smatra da svojom brigom za zdravlje ne mogu pomoći odraslima da se ostave pijenja alkohola. Maturanti nisu skloni kontinuiranoj prevenciji u borbi protiv alkoholizma, već povremenoj. Što se tiče dobi u kojoj srednjoškolci počinju piti, rezultati su poražavajući, jer ih najviše počinje konzumirati alkohol u 15., odnosno 12. godini života. Ostali pokazatelji tiču se odnosa između spola i pijanstva. Srednjoškolke u većini smatraju da je moguće slaviti bez pijanstva, za razliku od srednjoškolaca, kojima su to gotovo sinonimi. Djevojke kasnije počinju piti od mladića (u 15. godini), dok mladići u većini počinju u 12. godini. Srednjoškolke i srednjoškolci razlikuju se i po mjestu prebivanja. Znatno više Vrgorčana misli da svojom brigom za zdravlje mogu pomoći odraslima da se ostave pijanstva, za razliku od Zagrepčana. Mladi iz Vrgorca počinju

piti kasnije od vršnjaka iz Zagreba. Vrgočani više vjeruju u provođenje stalne prevencije, dok su mladi u Zagrebu skloniji povremenoj preventivi. Razlike su zabilježene i kod smjera škole i početka pijenja, gdje su polaznici/e strukovnih škola, u usporedbi s gimnazijalcima, skloniji ranijem počinjanju konzumiranja alkohola (već sa 12 godina).

Ključne riječi: alkoholizam, odrasli, maturanti, razlozi pijenja, prevencija, vrijeme počinjanja pijenja

1. UVOD

U gotovo svim društvima, pa tako i u hrvatskome, konzumiranje alkohola predstavlja golemi javno-zdravstveni problem, koji se odražava u svim segmentima društva, i ta činjenica nas je ponukala da provedemo sociološko istraživanje. Zanimalo nas je kako odrasli i mladi uopće razmišljaju o alkoholu i proširenosti njegove konzumacije na istraživanim područjima.

Pijenje alkohola kod odraslih negativno se odražava u obiteljima (često dovodi do verbalnog i/ili fizičkog nasilja alkoholičara u pijanom stanju prema članovima obitelji), javljaju se problemi na radnome mjestu i općenito alkoholičar loše funkcionira u ispunjavanju svakodnevnih socijalnih uloga.

Konzumacija alkohola među mladima također je veliki društveni i zdravstveni problem, pogotovo što je i laicima vidljivo da mladi sve više piju, i to u sve mlađoj dobi. Oni su posebno skloni „vikend” opijanju gdje konzumiraju alkohol na mjestima gdje se okupljaju, bilo vani bilo u zatvorenom prostoru. Nije rijedak slučaj ni da dolaze na nastavu pod utjecajem alkohola, a naročito zabrinjava konzumacija alkohola kod mladih djevojaka, kao budućih majki... Posebno poticajno na pijenje alkohola kod odraslih, i još više kod mladih, utječe tzv. „okoliš za pijenje”, kao što su kafići, barovi, disko klubovi i noćni klubovi. Na takvim mjestima dolazi do tzv. „binge drinking”¹, nakon kojega slijedi vršnjačko nasilje, prometne nesreće i seksualnog uznemiravanja, a takvo nekritičko ponašanje, oslobođeno nor-

---

¹ „Bing drinking” podrazumijeva uzimanje velikih količina alkohola u kratkom vremenu, kako bi se osoba što prije dovela u stanje teškog pijanstva, odnosno teške intoksikacije.

mi i samokontrole, može u konačnici završiti prenošenjem spolnih bolesti, neželjenim trudnoćama i sl.²

Općenito govoreći, u hrvatskoj kulturi na pijenje se ne gleda kao na neki veliki problem (npr. puno se više pozornosti pridaje prestanku pušenja cigareta, gdje postoji kampanja na nacionalnoj razini), pa se konzumacija alkohola smatra čak i nečim poželjnim, posebno na različitim obiteljskim slavljinama (rođendani, svjetovni i vjerski blagdani, krštenja, pričesti, krizme, te posebno na vjenčanjima), kao i na drugim okupljanjima odraslih. Alkohol (npr. pivo) reklamira se u sredstvima javnog priopćavanja (posebno na televiziji, kao najgledanijem i najutjecajnijem mediju, gdje se reklamiranje piva uglavnom veže uz velike sportske događaje!). Postoje i mnoge pjesme napitnice u svim krajevima Hrvatske koje veličaju konzumaciju alkohola i koje se javno emitiraju u medijima. Isto tako, slaba je i kontrola prodaje alkoholnih pića maloljetnicima, iako je to zakonski zabranjeno. Kada se svi navedeni čimbenici uzmu u obzir, mislimo da je, kako smo kazali, bilo potrebno provesti sociološko istraživanje u kojemu će se vidjeti odnos (stavovi i mišljenja) odraslih, te maturanata i maturantica prema fenomenu alkoholizma općenito, te mogućnosti prevencije pijenja među odraslima u tri grada u Hrvatskoj (Biograd na Moru, Split i Zagreb) i među maturanticama i maturantima u Vrgorcu i Zagrebu.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR RADA

U Katekizmu Katoličke Crkve stoji da su život i tjelesno zdravlje dragocjeni Božji darovi, te da ih treba razumno njegovati, obazirući se na potrebe drugih i na opće dobro. „Krepost umjerenosti raspoložuje čovjeka da izbjegava svakovrsno pretjerivanje, odnosno zlorabu jela, alkohola, duhana i lijekova. Oni koji u stanju pijanstva ili zbog neumjerenosti uživanja u brzini ugrožavaju tuđu i vlastitu sigurnost na cestama, moru ili u zraku, postaju teško odgovorni”.³ Crkva, dakle, jasno poziva na umjerenost i veliki oprez, između ostaloga, i u konzumiranju alkohola.

Prema Robertu Torreu, naš je narod tradicionalno naklonjen alkoholu, tako da devet desetina odraslog pučanstva konzumira

² Opširnije o tome vidjeti u Livingston i dr., *Changing the density of alcohol outlets to reduce alcohol-related problems*, *Drug & Alcohol Review* (2007.) 26, 557-66.

³ *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija i Glas Koncila, Zagreb, 1994., 565-566.

alkoholna pića, a među onom jednom desetinom koja nikada ne pije dvostruko je više žena; u tu desetinu spadaju i osobe kao što su liječeni alkoholičari.⁴ Istraživanje o konzumaciji duhana i alkohola i kvaliteti života provedeno na reprezentativnom nacionalnom uzorku u Hrvatskoj pokazalo je da je u skupini u kojoj se mnogo češće konzumira alkohol (četiri puta tjedno ili više), a sve kako bi se njezini „članovi” prilagodili i nosili sa životnim problemima, znatno vjerojatnije da će konzumenti imati nižu kvalitetu života općenito.⁵

Dakle, konzumacija alkohola u Hrvatskoj ozbiljan je javnozdravstveni problem,⁶ pa je stoga jedan od ciljeva ovog istraživanja bio utvrditi kolika je općenito proširenost konzumacije alkohola među maturantima, odnosno polaznicima zadnjeg razreda srednjih škola.

Kod odrasle populacije zanimalo nas je sljedeće: je li moguće slaviti bez pijanstva; mogu li se punoljetni dokazivati u društvu bez alkohola; jesu li osobe koje već piju i imaju problema s alkoholom potražile liječnički savjet; mogu li svojom brigom za zdravlje pomoći mladima da se ostave pijanstva; je li preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola; je li razočaranje uvjetovano određenim životnim okolnostima bilo motiv za pijenje, te koliko je važna roditeljska briga da mladi ne počnu piti.

Među mladima (maturantima) željeli smo istražiti sljedeće probleme: mogu li slaviti bez pijanstva; mogu li se u društvu dokazati bez pijenja; koliko odrasli svojim lošim ponašanje utječu na mlade; mogu li mladi svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima koji piju da se ostave pijanstva; kolika je važnost preventive; u kojoj dobi su počeli piti, te je li razočaranost nekim životnim okolnostima utjecala na početak pijenja. Što se tiče mladih (srednjoškolaca), adolescencija je „...životni period ‘ranjivosti’ i mnogih rizika kao i vrijeme

---

⁴ Robert Torre, *Alkoholizam: prijetnja i oporavak*, Robert Torre i Profil knjiga, Zagreb, 2015., 14.

⁵ Ljiljana Kaliterna-Lipovčan - Tihana Brkljačić - Maja Tadić, Tobacco Consumption, Alcohol Intake Frequency and Quality of Life: Results from a Nationally Representative Croatian Sample Study, *Društvena istraživanja* 22 (2014.) 4, 627-649.

⁶ "Pijenje alkoholnih pića u nas nije novijeg datuma. Početkom 7. stoljeća naši preci počeli su naseljavati ova zemljopisna područja u kojima su bili vinogradi starih Rimljana i prihvatili običaje i navike pijenja. Tijekom vremena stvorena je visoka razina tolerancije prema upotrebi alkoholnih pića, a mala prema apstinenciji. U Hrvatskoj je 15 posto odraslih muškaraca alkoholičara, a najčešće su stariji od 35 godina. Zabrinjava, međutim, pijenje alkoholnih pića sve mladih dobnih skupina, primjerice srednjoškolaca." Mirko Štifanić, *Alkoholizam i društvene znanosti, Društvena istraživanja* 4 (1995.) 4-5, 703.

kada mladi na različite načine pokušavaju uspostaviti neovisnost od svojih roditelja – rano stupanje u seksualne odnose, konzumiranje duhana, alkohola, opijata (droga), bijeg od roditelja i nastavnika, kao što se zamjećuju i druga rizična ponašanja kojima se krše društvene norme i razvijaju negativne posljedice kod djece, odnosno adolescenata.”⁷

Prema zapažanju učiteljica/učitelja o rizičnim ponašanjima adolescenata u istraživanju provedenom 2007. godine na razini Hrvatske, pokazalo se da 60,2 % učiteljica/učitelja zapaža da je konzumiranje alkohola na visokome drugom mjestu, odmah iza rane seksualne aktivnosti, odnosno seksualiziranog ponašanja neprihvatljive dobi (primjećuje je 80,6 % učiteljica/učitelja), dok je na trećemu mjestu konzumiranje droga, koje zapaža 50 % učiteljica/učitelja.⁸

U Hrvatskoj se starosna granica prvog kontakta s alkoholom spušta sve niže, i to prema starijem osnovnoškolskom uzrastu. Prema istraživanjima, u Hrvatskoj dob djece u kojoj se najčešće poseže za alkoholom je od 12 do 14 godina života, dakle, već u osnovnoj školi.⁹ Prema Kuzman i suradnicima, s konzumiranjem alkohola 20 % djece počinje piti od 15. godine života.¹⁰

Što se tiče odraslih osoba, u Hrvatskoj oko 15 % osoba prekomjerno pije,¹¹ što je golem broj, koji, kada pribrojimo članove obitelji i uže društvene okoline, pokazuje da je značajan dio naše ukupne populacije zahvaćen problemom alkoholizma i na različite načine trpi posljedice opijanja (svađe, zanemarivanje djece i žena, nasilje u obitelji, financijski problemi, problemi na radnome mjestu kao što su smanjena produktivnost, bolovanje, troškovi liječenja itd.).

Kako bismo što bolje prikazali odnos osoba u dijelovima Hrvatske prema alkoholu kao supstanciji koja nesumnjivo ugrožava čovjekovo zdravlje, proveli smo anketno istraživanje među odraslima i među mladima (učenicima završnih razreda srednjih škola, odnosno maturantima). Uzorak odraslih čini 148 osoba iz Biograda na Moru (65 ili 43,9 %), Splita (45 ili 30,4 %) i Zagreba (37 ili 25,0 %),

⁷ Jasminka Zloković - Sofija Vrclj, Rizična ponašanja djece i mladih, *Odgojne značnosti* 12 (2010.) 1, 198.

⁸ Usp. Isto.

⁹ Usp. Isto, 204.

¹⁰ Marina Kuzman - Iva Pejnović-Franelić - Ivana Pavić-Šimetin, *Ponašanje u vezi sa zdravljem djece školske dobi. Rezultati istraživanja 2001/2002. The Health Behaviour in School-aged Children*, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 1998., 8 i 42.

¹¹ R. Torre, *Alkoholizam: prijetnja i oporavak*, 15.

a anketirani su na svojim radnim mjestima ili u stanu i čine slučajan uzorak. Dob ispitanika kreće se u rasponu od 20 do 72 godine. U uzorku je bilo 55,5 % žena i 44,5 % muškaraca.

Što se tiče srednjoškolaca, istraživanje je provedeno u Zagrebu i Vrgorcu i bit će prezentirano u drugom dijelu članka. Uzorak maturantica i maturanata u Zagrebu čini 121 ispitanik/ispitanica, a u Vrgorcu njih 39.

Među maturantima istraživanje je provedeno u Ekonomskoj srednjoj školi „Tin Ujević“ u Vrgorcu 2. ožujka 2016., u Strukovnoj drvodjeljskoj školi u Zagrebu od 3. do 10. ožujka 2016., a među odraslima u Zagrebu od 24. do 25. veljače 2016., u Biogradu na Moru od 26. veljače do 1. ožujka 2016. te u Splitu od 11. do 13. ožujka 2016. godine.

U našem istraživanju primijenili smo sociografski teorijski pristup kojim se mjeri utjecaj nekih promjenljivih veličina (varijabli) na ponašanje prema neumjerenom piću, u prvom redu spol i dob te mjesto stanovanja.¹²

Glavni cilj rada je istražiti kakvi su stavovi i mišljenja odraslih i maturanata o problemu alkoholizma u hrvatskom društvu.

Glavna hipoteza istraživanja je da će odrasli i maturanti biti kritični prema proširenosti alkoholizma u Hrvatskoj i da će prema toj pojavi imati negativan stav.

U radu je korištena deskriptivna statistika (distribucija frekvencija) i Hi-kvadrat test, a rezultati su obrađeni u SPSS.10 statističkom paketu.

3. STAVOVI I MIŠLJENJA ODRASLIH OSOBA O PROBLEMU ALKOHOLIZMA

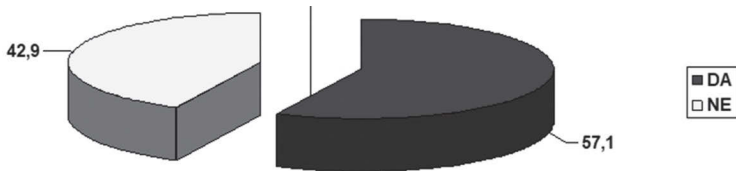
Prvo pitanje glasilo je može li se slaviti bez pijanstva.¹³ Ovdje su ispitanici podijeljeni, a nešto veći dio (57,1 %) smatra da slavlje može proći bez opijanja, dok ih manji, ali još uvijek velik broj (42,9 %) misli da je slavlje usko vezano uz pijanstvo i da ne može proći bez alkohola:

---

¹² M. Štifanić, Alkoholizam i društvene znanosti, 703.

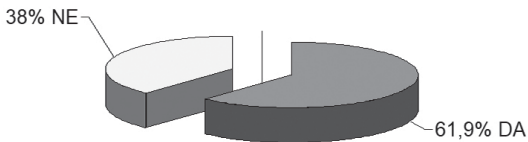
¹³ Ovdje se misli na prekomjerno konzumiranje alkohola prigodom različitih slavlja, a ne primjerice na korištenje alkohola u umjerenim količinama uz jelo.

Grafikon 1. Može li se slaviti bez pijanstva?

Drugim pitanjem htjeli smo vidjeti mogu li se odrasli ispitanici, u različitim okolnostima, dokazivati bez opijanja. Ovdje su rezultati posve drugačiji negoli kod prvog pitanja (slavlje i opijanje), pa tako oko dvije trećine anketiranih smatra da im opijanje nije potrebno za dokazivanje općenito (61,9 %), dok nešto više nego svaki treći misli da se ne može dokazivati bez opijanja (38,1 %).

Grafikon 2. Mogu li se dokazivati bez opijanja?

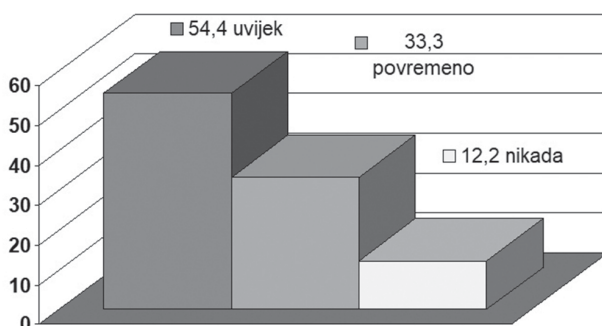
Iako većina ispitanih smatra da se može dokazivati bez alkohola, više od trećine ih ističe da to ne mogu, što je znakovit podatak, jer govori da je značajnom dijelu hrvatskih građana alkohol nužan u dokazivanju, vjerojatno kao sredstvo ohrabrenja u pojedinim društvenim situacijama (ovdje pretpostavljamo da se radi o boravku u društvu, točnije u različitim okupljanjima izvan ili unutar doma, kao što su kafići, sjedjeljke i sl.).

Treći upit odnosio se na osobe koje piju, odnosno one koje imaju veći ili manji problem s alkoholom u svakodnevnom životu. Pitali smo ih žele li potražiti liječnički savjet kako bi se ostavili alkohola. Većina ili gotovo 70 % odgovorila je da bi potražili liječnički savjet (69,7 %), dok ih 30,3 % (nešto manje od trećine) još nije spremno na takav korak.

Sljedeće pitanje je glasilo: „Možete li svojom brigom za zdravlje pomoći mladima koji piju da se ostave pijanstva?” Ovdje je oko tri četvrtine anketiranih odgovorilo da je spremno brinuti se „za zdravlje”, odnosno pomoći mladima da se ostave pijanstva (74 %), dok s druge strane četvrtina ispitanika/ispitanica (26 %) nije spremna na takav angažman, što je donekle iznenađujući podatak.

Nadalje, zanimalo nas je je li preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola. Odgovori su prikazani u grafikonu 3.

Grafikon 3. Smatrate li da je preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola?

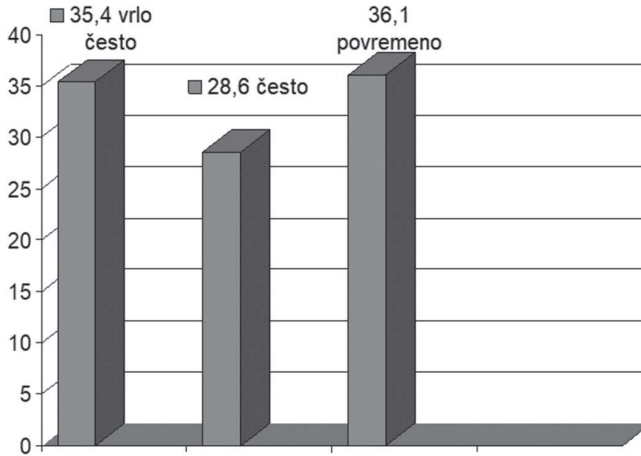
I ovdje smo očekivali nešto više odgovora pozitivnog smjera, odnosno da će veći broj ispitanika uvijek podržati preventivu kao važnu mjeru kod suzdržavanja od alkohola. Iako preventivu podupire svaki drugi ispitanik/ispitanica (54,4 %), trećina smatra da ju je korisno provoditi tek povremeno (33,3 %), dok svaki deseti odrasli misli da prevencija nikada nije važna (12,2 %) (sic!).

Što se tiče motiva koji bi mogao biti jedan od razloga za početak pijenja, odabrali smo razočaranje uzrokovano određenim životnim okolnostima (problemima u obitelji, na poslu, s prijateljima i sl.). Razočaranje kao „opravdanje” za pijenje prisutno je kod nešto više od trećine odraslih (34,9 %), dok većina ispitanika/ispitanica njega ne smatra glavnim uzrokom opijanja (65,1 %).

Posljednje pitanje u anketi za odrasle osobe odnosilo se na to je li roditeljska briga veoma važna ako se mladima želi ukazati na negativne učinke koje alkohol ima, kao loša posljedica njihovog života. Odgovori su sljedeći:

Grafikon 4. Je li po Vašem mišljenju roditeljska briga veoma važna ako mladima želite ukazati na negativne učinke koje alkohol ima u njihovu životu?

U pogledu roditeljske brige anketirani su podijeljeni u tri gotovo podjednake skupine. Najveći dio ih smatra da se roditelji tek povremeno trebaju brinuti, odnosno ukazivati na negativne posljedice alkohola koje on ima za njihove živote (36,1 %). Na drugome su mjestu „savjesni” odrasli koji smatraju da to treba činiti vrlo često (35,4 %), a na trećem oni koji misle da roditeljska briga u pogledu konzumiranja alkohola treba biti česta (28,6 %). Ako se zbroje odgovori „često” i „vrlo često”, tada se vidi da 71,5 % anketiranih vjeruje u važnost roditeljske brige u prevenciji alkoholizma kod mladih, odnosno njihove djece.

Uz gore navedene podatke deskriptivne statistike, zanimalo nas je koja je razlika u razmišljanju o alkoholizmu s obzirom na spol anketiranih. Povezali smo odgovore svih pitanja s varijablom spola. Pokazalo se da je značajna statistička razlika prisutna samo u jednom pitanju, o važnosti preventive kod suzdržavanja o alkoholu.

Tablica 1. Smatrate li da je preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola?

Spol	Uvijek	Povremeno	Nikada
Žene	64,2 %	30,9 %	4,9 %
Muškarci	43,1 %	35,4 %	21,5 %
Hi ² =11,220	df=2	p<0,004	

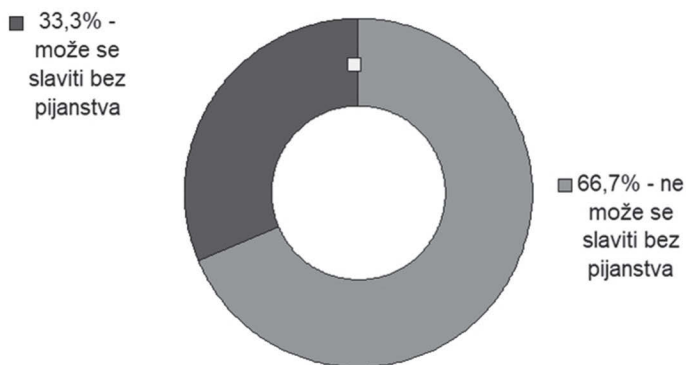
Dakle, iz tablice 1. vidi se kako najveći dio ženskog uzorka smatra da prevencija treba biti prisutna uvijek (64,2 %), dok se s istom tvrdnjom slaže znatno manje muškaraca (43,1 %). Isto tako, zanimljivo je da petina muškaraca misli kako prevencija uopće nije potrebna (21,5 %). Dakle, žene (majke) daju veću važnost preventivi od muškaraca (očeva).

4. STAVOVI I MIŠLJENJA MATURANTICA I Maturanata O PROBLEMU ALKOHOLIZMA

Uzorak mladih čini 139 srednjoškolki i srednjoškolaca. Što se tiče spola, 44 % je žena i 56 % muškaraca, a njihova prosječna dob je 18 godina (preciznije 17,8 godina). Prema razredu koji pohađaju 32,4 % ide u treći završni razred¹⁴, a 62,6 % čine maturanti koji pohađaju četvrti razred. Dakle, već su dovoljno zreli da mogu imati formirane stavove i mišljenja u pogledu prekomjernog konzumiranja alkohola.

Njihovi odgovori o problemu pijanstva su sljedeći: većina (66,7 %) smatra da slavlje nije moguće bez pijanstva, dok 33,3 % smatra da je to moguće (trećina):

Grafikon 5. Mogu li slaviti bez pijanstva?

¹⁴ Srednjoškolcima koji pohađaju strukovnu škole treći razred je završni.

Drugo pitanje donekle je slično prethodnom, ali je nešto općenitije. Naime, mlade smo pitali mogu li se dokazivati u društvu bez pijenja. Ovdje su odgovori suprotni od onih u prethodnom pitanju, jer velika većina mladih (82,0 %) smatra da se mogu općenito dokazivati bez pijenja (dakle nevezano npr. uz zabave), dok ih 17,3 % misli da im je za dokazivanje među vršnjacima, odnosno među onima s kojima se družu „potreban alkohol”.

Nadalje, zanimalo nas je koliko odrasli svojim lošim primjerom pijanstva utječu na mlade ljude. Odgovori su prezentirani u tablici 2:

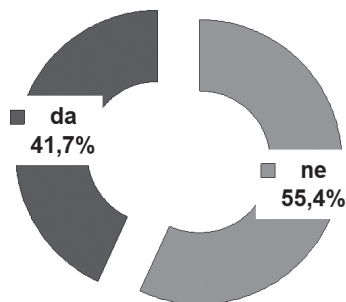
Tablica 2. Koliko odrasli svojim lošim primjerom pijanstva utječu na tebe?

Loš primjer odraslih	(u postocima)
1. Uvijek	10,1
2. Povremeno	39,6
3. Nikada	50,4

Iako su srednjoškolci podijeljeni kod ovog pitanja, ipak ih najveći dio ili svaki drugi (50,4 %) ističe da odrasli nikada ne utječu loše na mlade glede pijanstva. Međutim, ako zbrojimo odgovore „uvijek” i „povremeno”, tada tek nešto manje od polovice mladih (49,7 %) smatra kako su im odrasli loš primjer i da negativno utječu na njih glede pijanstva.

Sljedeće pitanje povezano je s prethodnim, ali je suprotnoga smjera i glasi: „Možeš li svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima koji su pijani da se ostave pijanstva?” Odgovori su sljedeći:

Grafikon 6. Možeš li svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima koji su pijani da se ostave pijanstva?

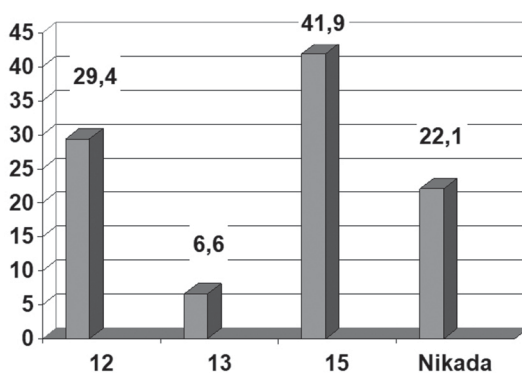

I ovdje su srednjoškolci podijeljeni u dvije gotovo jednake skupine. Ipak, nešto više njih (55,4 %) smatra da ne mogu svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima u odricanju od alkohola, dok nešto manji dio (41,7 %) smatra da je to moguće.

Jedno od pitanja u anketi odnosilo se na važnost preventive kod suzdržavanja od alkohola. Mladi ovdje pokazuju određenu suzdržanost prema preventivi: više od polovice (60,9 %) misli da je preventiva potrebna povremeno, a da je potrebna uvijek smatra, po prilici, tek svaki četvrti ispitanik/ispitanica (27,5 %). Da preventiva nije nikada potrebna, odgovorio je svaki deseti anketirani (10,9 %).

Nadalje, postavili smo pitanje, kao jedno od najvažnijih u istraživanju, s koliko su godina maturanti/maturantice počeli piti:

Grafikon 7. S koliko si godina počeo/počela piti alkohol?

Iz grafikona 7 razvidno je da je najveći broj srednjoškolaca počeo piti u 15. godini života (41,9 %), ali je znakovito da ih je gotovo 30 % počelo piti u ranoj mladosti, odnosno već u 12. i 13. godini. Svaki peti (22,1 %) srednjoškolac/srednjoškolka izjavio je da nikada ne pije alkohol.

Posljednje pitanje odnosilo se na jedan od mogućih motiva za početak pijenja, a to je razočaranost. Većina mladih ispitanika (76,3 %) odgovorila je da razočaranje nije utjecalo na početak pijenja, dok gotovo svaki četvrti/a (23,7 %) ističe upravo taj motiv kao jedan od glavnih za počinjanje konzumiranja alkoholnih pića.

Značajnu statističku razliku zabilježili smo kod pitanja povezanosti slavlja i pijanstva, i to s obzirom na spol:

Tablica 3. Mogu li slaviti bez pijanstva?

Spol	Da	Ne
Žene	79,3%	20,7%
Muškarci	54,7%	45,3%

$Hi^2=8,780$ $df=1$ $p<0,003$

Žene (učenice) sklonije su tvrdnji da se može slaviti bez pijanstva (gotovo 80 %), dok su kod muškaraca (učenika) odgovori nešto drugačiji: iako ih većina smatra da je slavlje moguće bez pijanstva, značajan dio (45,3 %) misli da slavlje mora pratiti opijanje (vidjeti tablicu 3).

Isto tako, značajna statistička razlika pronađena je i kod poveživanja spola i godina u kojima se počelo piti:

Tablica 4. S koliko godina si počeo/počela piti alkohol?

Spol	12 god.	13 god.	15 god.	Nikada ne pijem
Žene	15,8 %	7,0 %	54,4 %	22,8 %
Muškarci	40,0 %	5,3 %	33,3 %	21,3 %

$Hi^2=9,992$ $df=3$ $p<0,019$

Kao što se moglo očekivati, srednjoškolci počinju ranije piti od srednjoškolki, pa tako u 12. godini počinje piti više nego dvostruko muškaraca u usporedbi sa ženama. Djevojke najčešće počinju piti u 15. godini, i to svaka druga, dok u toj dobi počinje piti svaki treći mladić (vidjeti tablicu 4). Međutim, da su obje skupine sklone pijanju govori podatak, koji smo već spomenuli, da otprilike tek svaki peti ispitanik/ispitanica uopće ne konzumira alkohol.

Nadalje, srednjoškolci/srednjoškolke se razlikuju i prema mjestu stanovanja, gdje smo promatrali kakvi su stavovi i mišljenja mladih u Zagrebu i Vrgorcu. Na pitanje mogu li mladi svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima da se ostave pijanstva, dobili smo sljedeće odgovore:

Tablica 5. Možeš li svojom brigom za zdravlje pomoći odraslima koji se opijaju da se ostave pijanstva?

Mjesto	Da	Ne
Vrgorac	75,0 %	25,0 %
Zagreb	47,5 %	48,5 %

$Hi^2=9,278$ $df=2$ $p<0,010$

Dok je tri četvrtine učenika u Vrgorcu (75,0 %) spremno pomoći odraslima da se ostave pijanstva, u Zagrebu je taj broj znatno manji i iznosi 47,5 %. Kod ovog pitanja mladi Zagrepčani su podijeljeni, pa je gotovo jednak broj onih koji žele i onih koji ne žele pomoći odraslima koji imaju problem s alkoholizmom (vidjeti tablicu 5).

Ispitanice i ispitanici iz Vrgorca i Zagreba razlikuju se i po dobi kad su počeli piti:

Tablica 6. S koliko godina si počeo/počelala piti?

Mjesto	12 god.	13 god.	15 god.	Nikada ne pijem
Vrgorac	12,5 %	5,0 %	55,0 %	27,5 %
Zagreb	36,6 %	7,3 %	36,5 %	19,8 %
$Hi^2=8,811$	$df=3$	$p<0,032$		

Rezultati pokazuju da mladi Zagrepčani počinju ranije piti, a to se posebno odnosi na one koji piju već od 12. godine. Naime, gotovo tri puta više zagrebačkih srednjoškolaca počinje piti već u 12. godini (više od trećine ili 36,6 %), za razliku od vrgoračkih srednjoškolaca gdje to čini svaki deseti (12,5 %). Isto tako, u Vrgorcu je veći broj onih koji uopće ne piju, u usporedbi sa Zagrebom (27,5 % prema 19,8 %).

Nadalje, razlike postoje i u pogledu preventive i mjesta prebivanja.

Tablica 7. Smatraš li da je preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola?

Mjesto	Uvijek	Povremeno	Nikada
Vrgorac	46,2 %	48,7 %	5,1 %
Zagreb	20,2 %	65,7 %	13,1 %
$Hi^2=10,204$	$df=3$	$p<0,017$	

U tablici 7 vidi se da dvostruko više Vrgorčana (46,2 %) negoli Zagrepčana (20,2 %) smatra kako je preventiva važna kod suzdržavanja od alkohola. S druge strane, srednjoškolci/srednjoškolke iz Zagreba više vjeruju u povremenu prevenciju.

Zanimljive su i razlike zabilježene kod polaznika različitih srednjoškolskih smjerova. Značajna statistička razlika zabilježena je pri povezivanju pitanja „S koliko si godina počeo piti?” i srednjoškolskog smjera:

Tablica 8. S koliko godina si počeo/počela piti?

S koliko si godina počeo piti?	12 god.	13 god.	15 god.	Nikada ne pijem
dizajner	6,3 %	25,0 %	56,3 %	12,5 %
gimnazijalac	13,2 %	5,3 %	52,6 %	28,9 %
stolar	43,5 %	4,3 %	39,1 %	13,0 %
tehničar zaštite prirode	7,7 %	7,7 %	69,2 %	15,4 %
šumarski tehničar	52,3 %	2,3 %	18,2 %	27,3 %

$Hi^2=43,515$ $df=15$ $p=0,000$

Najranije počinju piti polaznici stolarskog smjera i šumarski tehničari, a najkasnije polaznici takozvanih „boljih” škola kao što su gimnazijalci (ubrajajući one koji nikada ne piju), te polaznici usmjerenja tehničar zaštite prirode.

5. RASPRAVA

U raspravi ćemo dati glavna obilježja odnosa odraslih i mladih ispitanika/ispitanica prema alkoholu, uz napomenu da ćemo usporediti ove dvije skupine samo ondje gdje postoje statistički značajne razlike u mišljenjima i stavovima.

Što se tiče odraslih, iako po nekim pitanjima pokazuju prilično tolerantan odnos prema uživanju alkohola, ipak su u većini oni koji su oprezni i shvaćaju negativne strane alkoholizma. Toleranciju pokazuju kada je riječ o slavlju i alkoholizmu, koje su – kako smo vidjeli – nedjeljive činjenice za značajan broj odraslih u našem društvu. S druge strane, većini odraslih alkohol nije potreban da bi se dokazali u društvu i spremni su, primjerice, potražiti liječnički savjet kako bi se ostavili alkohola. Nadalje, u velikom broju su spremni pomoći mladima da se ostave pijanstva, ali zato u manjem broju vjeruju u prevenciju kao važan čimbenik u suzdržavanju od alkohola, što je iznenađujući podatak. Kod većine odraslih razočaranje nije uzrok pijenju, a isto tako su u većini oni koji smatraju kako je važna roditeljska briga ako se mladima želi ukazati na negativne učinke koje alkohol ima u njihovu životu. Na koncu, zabilježili smo kako znatno više žena od muškaraca vjeruje u važnost preventive kao sredstva za smanjenje konzumiranja alkohola.

U odnosu na odrasle, više mladih misli kako slavlje ne može proći bez alkohola, pa to za njih postaju gotovo istoznačnice. S dru-

ge strane, velika većina mladih smatra da se može dokazivati i bez alkohola i u tom se pogledu razlikuju od odraslih kojima je alkohol važniji za dokazivanje uopće negoli mladima. Zanimljivo je da su mladi podijeljeni u pitanju koliko odrasli svojim lošim primjerom utječu na njihov odnos prema alkoholu i većina ih odgovara da taj loš primjer na njih nikada ne utječe. Isto tako, većina ih smatra da svojom brigom za zdravlje kao primjerom ne mogu pomoći odraslima da se ostave pijenja alkohola. Zanimljiv je podatak da mladi nisu skloni stalnoj (kontinuiranoj) prevenciji u borbi protiv alkoholizma, nego smatraju da ju je potrebno provoditi povremeno.

Već smo kazali da je jedno od najvažnijih pitanja u istraživanju ono o dobi u kojoj srednjoškolke i srednjoškolci počinju piti. Rezultati su poražavajući jer ih najviše počinje konzumirati alkohol u 15. godini, a dobar dio već u 12. godini života. Mladi navode kako za ovako rano počinjanje pijenja nije krivo razočaranje općenito, nego su u pitanju neki drugi motivi, što bi trebalo dodatno istražiti, jer to nije bio jedan od ciljeva našeg istraživanja.

Ostali pokazatelji tiču se odnosa između spola i već spominjanih aspekata vezanih uz pijanstvo. Tako djevojke (srednjoškolke) u većini smatraju da je moguće slaviti bez pijanstva, za razliku od mnogih mladića (srednjoškolaca), kojima su to dvije neodvojive činjenice. Djevojke kasnije počinju piti od mladića, i to uglavnom u 15. godini života, dok mladići u većini počinju već u 12. godini.

Srednjoškolke i srednjoškolci se, što se tiče odnosa prema alkoholu, razlikuju i po mjestu prebivanja. Tako znatno više Vrgorčana misli da svojom brigom za zdravlje, kao primjerom, mogu pomoći odraslima da se ostave pijanstva, za razliku od Zagrepčana. Isto tako, mladi iz Vrgorca kasnije počinju piti od svojih vršnjaka iz Zagreba. Moglo se i očekivati da će se mladi iz velike urbane cjeline drugačije odnositi prema alkoholu, jer smatramo da se u velikom gradu rizična ponašanja općenito „lakše” prihvaćaju, gdje je kontrola društvene okoline manja. Mladi iz Vrgorca više vjeruju u provođenje stalne prevencije, dok su mladi u Zagrebu skloniji povremenoj preventivi.

Razlike su zabilježene i kod smjera škole i početka pijenja gdje su polaznici/polaznice strukovnih škola, u usporedbi s gimnazijalkama/gimnazijalcima, skloniji ranijem počinjanju konzumiranja alkohola, odnosno već sa 12 godina.

Na kraju ovoga poglavlja dat ćemo analizu odgovora prema hipotezi koju smo postavili u teorijsko-metodološkom dijelu članka, odnosno utvrdit ćemo je li se hipoteza potvrdila u istraživanju ili je valja djelomično ili u cijelosti odbaciti.

Hipoteza istraživanja bila je da će odrasli i maturanti biti kritični prema proširenosti alkoholizma u Hrvatskoj i da će prema toj pojavi imati negativan stav. Hipoteza je samo *djelomično potvrđena* prema sljedećim podacima koji ovjeravaju našu ocjenu:

Odrasli:

- a) gotovo polovica ispitanika/ispitanica misli da slavlje ne može proći bez alkohola;
- b) iako većina misli da im pijenje nije potrebno za dokazivanje u društvu, svaki treći smatra da se ne može dokazati društvu bez pijenja;
- c) isti broj odraslih (svaki treći) koji imaju problema s alkoholom odgovorio je kako nisu spremni za liječenje;
- d) četvrtina odraslih nije spremna pomoći mladima da se ostave pijenja;
- e) motiv za pijenje kod trećine odraslih je razočaranje;
- f) odrasli ispitanici podijeljeni su kod pitanja je li roditeljska briga važna ako se želi mladima ukazati na negativne učinke alkohola: ovdje većina odraslih smatra da je takva briga potrebna često ili vrlo često. Ali, s druge strane, oko četvrtine ispitanika smatra da brigu treba provoditi samo povremeno.

Mladi:

- a) većina mladih (67 %) izjavila je da mogu slaviti bez pijanstva, a s time se ne slaže svaki treći maturan/maturantica, što nije mali broj (gotovo isti odgovori na ovo pitanje dobiveni su kod odraslih ispitanika);
- b) ovdje se mladi razlikuju od odraslih, jer čak njih 82 % ne mora konzumirati alkohol da bi se dokazali u društvu, za razliku od 62 % odraslih;
- c) polovica maturanata i maturantica misli da odrasli svojim lošim ponašanjem utječu na njih, dok se druga polovica s time ne slaže;
- d) po prilici pola učenika završnih razreda srednjih škola smatra da svojom brigom za zdravlje mogu pomoći odraslima da se ostave pijanstva, a pola se s time ne slaže;
- e) što se preventive kao suzdržavanja od alkohola tiče, za nju je uvijek 54,4 % odraslih, dok se s preventivom slaže više mladih (61 %);
- f) ukupno gledajući, čak 78 % mladih pije različitim intenzitetom, a najčešće su, kako smo kazali, počeli piti vrlo rano, točnije u 12. i 13. godini.

6. ZAKLJUČAK

Podaci iz istraživanja, gledajući u cjelini, pokazuju da postoji tolerancija prema pijenju alkohola, posebno na slavljinama, a trećina ispitanika ima „pozitivan” stav prema pijenju, npr. ne žele se liječiti, ne zanima ih prevencija, piju iz razočaranja itd.

Ta činjenica govori da bi se u društvu općenito (posebno u sredstvima javnog priopćavanja, poput televizije kao najutjecajnijeg medija) trebalo puno više baviti problemom alkoholizma i svih opasnosti koje on donosi sa sobom, te na taj način djelovati i na odraslu i na mladu populaciju.

Što se tiče maturanata i maturantica, kao i u sličnim slučajevima (npr. u prevenciji i borbi protiv pušenja, narkomanije, kockanja i drugih devijacija), u prevenciji alkoholizma bitna je uloga obitelji (roditelja, braće i sestara, posebno ako su starija i zrelija, rodbine i sl.) koja bi svojim primjerom nepijenja ili barem razumne i umjerene konzumacije alkohola ukazivali mladima da se okane opijanja koje podrazumijeva prekomjernu konzumaciju alkohola. Osim roditelja i uže i šire obitelji, ulogu u prevenciji pijenja treba imati škola, gdje bi profesori i ostalo osoblje (pedagozi, psiholozi...) morali ukazivati na opasnosti prekomjernog konzumiranja alkohola među osjetljivom adolescentskom populacijom¹⁵ u koju pripadaju naše maturantice i maturanti. Takvu istu odgovornost valjalo bi imati i katehetsko osoblje u školama, koje bi na satovima vjeronauka povremeno trebalo govoriti o prekomjernom pijenju alkohola kao nezdravoj i opasnoj praksi i s vjerskog aspekta. Isto vrijedi i za vjeroučitelje za vrijeme vjeronauka u župi. I svećenici bi u svojim propovijedima, osobito za vrijeme misa za mlade, trebali – barem povremeno – ukazivati na zdravstvene, obiteljske i socijalne probleme koje sa sobom donosi opijanje i njegovo eventualno prerastanje u bolest (alkoholizam). Upravo činjenica da gotovo 80 % mladih pije, tim više postoji opasnost da dio njih „skrene” u bolest, odnosno alkoholizam.

---

¹⁵ U Hrvatskoj se za adolescente uvrježio američki izraz „teenagers”, kojim se nazivaju mladi između 13. i 19. godine života. Za vrijeme adolescencije dječak ili djevojčica doživljavaju velike fiziološke, psihološke i socijalne promjene. To je vrijeme „tranzicije” iz djetinjstva u odraslu dob. Zbog navedenih promjena adolescenti doživljavaju krizna razdoblja u različitom intenzitetu. Naime, već od 14. do 15. godine adolescent fiziološki posjeduje sve osobine (tjelesne i intelektualne jedne žene ili jednog muškarca, ali njegova osobnost ostaje krhka, instinktivna, slaba). Upravo zbog toga lakše upadaju u zamke rizičnog ponašanja, kao što su alkohol, pušenje, droga, preuranjeni spolni odnosi itd. Opširnije o tome vidi: Valentina Blaženka Mandarić, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Katoličko bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000., 66-67.

ATTITUDES AND OPINIONS OF ADULTS AND SECONDARY SCHOOL LEAVERS ABOUT THE PROBLEMS OF ALCOHOLISM

Summary

This article analyzes the alcohol-related attitude among adults and secondary school leavers from the Catholic point of view and sociographic theory. Adults show a tolerant attitude towards alcohol consumption, but those who are cautious and understand its negative sides are in a majority. They express tolerance when speaking about celebrations and alcoholism. Most adults do not need alcohol to earn recognition in society and they are ready to seek medical advice. They want to help the young to stop drinking alcohol, but a small number of them believe in prevention. Majority of them think that parental care is important for the young in pointing to the negative effects of alcohol. Much more women than men believe in the importance of prevention. Compared to adults, more secondary school leavers think that a celebration cannot pass without alcohol. A great majority of young people hold that one can earn recognition in society without alcohol and they differ from adults whom alcohol is more important to gain recognition. Most secondary school students think that a bad example of adults never affects their attitude towards alcohol. Also, most of them think that their care for health cannot help the adults to stop drinking alcohol. Secondary school leavers do not show a tendency to continuous prevention in the fight against alcoholism, but only occasionally. As for the age at which secondary school leavers start consuming alcohol, the results are devastating, as most of them start consuming alcohol at the age of 15 and 12 respectively. Other indicators refer to the relationship between sex and drinking alcohol. Secondary school girls mostly think that that it is possible to celebrate without drinking alcohol, unlike the boys whom these are almost synonyms. Girls start drinking later than boys (at the age of 15), while boys mostly start at the age of 12. There are also differences between the boys and girls regarding the place of residence. Much more young people from Vrgorac think that with their health care they can help adults to stop drinking, unlike the young people from Zagreb. Young people from Vrgorac start drinking later than the peers from Zagreb. The young from Vrgorac have more confidence in permanent prevention, while the young from Zagreb show tendency towards occasional prevention. Differences were also recorded between the school orientation and beginning of drinking alcohol, where the vocational

school students, compared to grammar school students, show tendency to start consuming alcohol earlier (already at the age of 12).

Keywords: *alcoholism, adults, secondary school leavers, reasons for drinking, prevention, time to start drinking*